

ADRIAN RĂDULESCU ȘI CERCETAREA ISTORICO-ARHEOLOGICĂ DOBROGEANĂ

Constantin PREDA

Ținutul dintre Dunăre și Marea Neagră, Dobrogea noastră de astăzi, a fost și este pământ pe care natura l-a înzestrat cu atâta încărcătură istorică. De la geții lui Herodot, de la grecii lui Strabon, de la romanii lui Ovidiu și bizantinii lui Ioan Tzimisckes, precum și de la românii lui Mircea cel Bătrân sau cel Mare și până în prezent, societățile umane care s-au bucurat de roadele acestui țărâm scaldat de apele Mării și ale bătrânului Danubius, cu bunecunoscuta sa Deltă, au implantat aici rădăcini de neclintit ale istoriei poporului român.

Culturi locale de genul celei de tip Hamangia, Babadag, Beidaud-Tariverde și Murighiol-Enisala, precum și cele elenistice și romano-bizantine, reprezintă principalele etape ale istoriei antice dobrogene.

Omul sfințește locul, glăsuiește o înțeleaptă zicală românească. Dobrogea a fost sfințită de cei care au creat aici civilizații întregi, precum și de cei care s-au dăruit cu toată ființa lor, valorificării științifice și muzeistice ale acestora. La finele sec. XIX, primul mare arheolog român, Gr. Tocilescu, împreună cu cei doi vienezi Niemann și Bendorf, puneau în valoare științifică marele monument de la Adamclisi – Tropaeum Traiani. Pașii săi vor călca și pe ruinele tomitane, care-i vor prilejui publicarea unor monumente sculpturale și epigrafice de o reală valoare istorică. Întemeietorul arheologiei moderne românești, V. Pârvan, după cercetările de la Ulmetum și Tomis, își va consacra, începând cu anul 1914, întreaga activitate de teren, până la dispariția sa în 1927, investigațiilor arheologice de la Histria. Prof. ieșean O. Tafrali, urmat de Th. Sauciuc Săveanu, puneau în valoare unele din principalele descoperiri arheologice de la Callatis. Elevii lui V. Pârvan, R. Vulpe, Gr. Tocilescu și Paul Nicorescu, precum și colaboratorul său Scarlat Lambrino, la care se vor adăuga în perioada post-belică, Em. Condurachi, D.M. Pippidi, D. Berciu, Gh. Ștefan, Ion Barnea și alții, precum și reprezentanții noii generații de după război, vor aduce un suflu nou și o vastă, intensă și variată investigație arheologică în întreaga Dobroge. Impresionantele rezultate vor pune într-o nouă lumină principalele etape ale evoluției societății umane dintre Dunăre și Pontul Euxin.

Din rândul noii generații post-belice de arheologi și istorici se va remarca în mod deosebit, impresionând prin puterea sa de muncă și calitățile sale de om de știință și remarcabil organizator, prof. dr. Adrian Rădulescu. El va prelua și va desăvârși opera înaintașilor care și-au legat preocupările de frumoasa și bogată istorie a Dobrogei.

Sfătuit și îndemnat de prof. Em. Condurachi, care intuiuse perspectiva de viitor a noului absolvent al Facultății de Istorie a Universității București, A. Rădulescu va deveni, ca muzeograf, într-un timp destul de scurt, membru marcant al Muzeului de Arheologie din Constanța, reorganizat și condus la acea dată de Vasile Canarache. Înțelegând valorile istorico-arheologice ale Dobrogei, A. Rădulescu se va dedica, de la început și cu toată sârghița și puterea sa de muncă, activității științifice. Participă și efectuează investigații arheologice, cu precădere, la Tomis și Castelu, precum și la complexul creștin rupestru de la Basarabi. Rezultatele obținute aveau să fie valorificate într-o serie de studii și monografii. Activitatea arheologică va fi dublată și de preocupări în domeniul epigrafiei prin publicarea de studii de profil.

În 1969 preia funcția de director al Muzeului conștanțean, după ce ocupase, pe rând, treptele de șef de Secție și de director adjunct. Era la vârsta avântului tineresc și la aceea a consacării. Noua poziție onorantă îi va da posibilitatea aplicării în practică a calităților științifice și deopotrivă organizatorice.

În tot ceea ce avea să întreprindă în această calitate, s-a dovedit a fi, prin însușirile și inclinațiile sale cu care l-a înzestrat natura, "omul potrivit la locul potrivit", loc pe care-l va sfinți prin tot ceea ce a realizat până în ultima sa clipă de viață.

În calitate de șef de Instituție de cultură și știință va direcționa activitatea proprie și a colaboratorilor săi pe două coordonate principale, cea de cercetare și cea muzeistică. În prima dintre aceste coordonate se înscrie munca sa pe tărâmul arheologiei și al epigrafiei. Inițiază și desfășoară, ca șef de șantier, săpăturile arheologice din importanta cetate greco-băștinașă de la Albești, avanpost în Hinterland-ul orașului Callatis. Rezultatele de excepție obținute de pe urma acestor cercetări de teren aveau să fie valorificate, împreună cu destoinicul său colectiv de șantier, într-o serie de studii și rapoarte, care au scos în evidență, o dată în plus, valoarea istorică cu totul remarcabilă, a acestui obiectiv arheologic. Este permanent prezent în opera de salvare și de cercetare a antichităților tomitane, în rândul cărora un loc de seamă îl ocupă importantele investigații și decoperiri din zona Catedralei, menite să stabilească în mod concret momentul și stadiul de dezvoltare al fazei de început a orașului Tomis.

În același cadru se înscrie și permanenta preocupare și atenție acordate, în general, cercetărilor arheologice din întreg județul Constanța. În acest sens și-a format și asigurat un colectiv de colaboratori, specialiști de primă mărime, cu care va reuși să ridice în mod substanțial nivelul și valoarea cercetării arheologice dobrogene. Reprezentanții acestui destoinic nucleu de specialiști vor aborda, în afara epocii greco-romane și bizantine, noi domenii de cercetare. Astfel se vor pune în valoare obiective din domeniile neoliticului de tip Hamangia și Gumelnița, Hallstatt-ului de tip Babadag și al orizontului depozitelor de bronzuri, epocii geto-dacice, cu necropole de tip Murighiol-Satu Nou, precum și din perioada post-romană și bizantină, cu descoperiri de tip Castelu-Satu-Nou. Au fost, de asemenea abordate, sub aceeași egidă, domeniile: epigrafie, artă, ceramică etc. Prin acest evantai tematic, Muzeul conștanțean va deveni un adevărat centru de cercetare arheologică dobrogen și național totodată.

Stăpânit permanent de dorința de a dezvolta întreaga activitate arheologică și istorică dobrogeană, A. Rădulescu va sprijini în mod direct și substanțial cercetările arheologice din principalele centre antice și bizantine, printre care se numără: Histria, Callatis, Adamclisi, Capidava, Păcuil lui Soare, complexul creștin rupestru de la Basarabi și altele.

Un loc de seamă în cadrul activității științifice se înscriu, fără nici-o îndoială,

Sesiunile anuale ale Muzeului, cărora A. Rădulescu le-a acordat, de fiecare dată, o atenție cu totul aparte. Prin desăvârșita lor organizare, prin rezultatele obținute și prin caracterul lor complex, Sesiunile respective aveau să se dovedească a reprezenta adevărate manifestări științifice de nivel și prestigiu național, la care și-au dat întâlnire, de fiecare dată, specialiști din toată țara. Cu nimic mai prejos ca valoare științifică se dovedesc a fi fost o serie de reuniuni cu participare internațională, ceea ce corespunde unei largi deschideri a relațiilor Muzeului cu foruri și personalități de profil din străinătate. Era și aceasta o dovadă în plus a înaltei ținute științifice pe care o atinsese, sub conducerea lui A. Rădulescu, Muzeul constănțean, care-și va căpăta, pe deplin meritat, titlul de Muzeu de Istorie Națională și Arheologie.

Cea de a doua direcție principală care se va dovedi o la fel de marcantă și permanentă preocupare a lui A. Rădulescu, cu nimic mai prejos de cea științifică, a fost cea muzeistică, strict legată și de cea a conservării monumentelor istorico-arheologice. În această privință ar fi de evidențiat mai întâi reorganizarea Muzeului într-un local mult mai adecvat, în care este adăpostit în prezent un inestimabil tezaur al patrimoniului cultural național, expus, potrivit celor mai moderne norme muzeistice, și în care se oglindește fidel și real trecutul unui popor.

Ideea restaurării marelui Monument de la Adamclisi avea să fie materializată și dusă la bun sfârșit de același zel și grijuliu păstrător al comorilor strămoșești. Torfeul lui Traian, din care se mai păstrase doar nucleul de piatră și mortar, și-a recăpătat astfel forma inițială, cu replici după originale. Acestea din urmă, originalele, se află adăpostite și expuse în Muzeul, construit special, în localitatea Adamclisi. Muzeul, în care principalele componente al Monumentului, sunt expuse de o manieră aparte, îngăduie o viziune și o examinare a lor mai mult decât lesnicioasă. Este vorba de un muzeu special, dedicat unui singur monument, unui oraș și unei epoci istorice, instituție de cultură de înaltă ținută, care se bucură de aprecieri unanime din partea tuturor specialiștilor din țară și străinătate.

A înzestrat Histria, pe lângă dotările necesare unui șantier arheologic național, cu un Muzeu modern, în care sunt adăpostite și expuse multe dintre descoperirile făcute de-a lungul timpului în ruinele vechii cetăți de pe malul lacului Sinoe.

O atenție specială va acorda și protejării și consolidării monumentelor arheologice, în această permanentă preocupare înscriindu-se lucrările de preservare de la Histria, Adamclisi și Tomis. La penultima Sesiune a Muzeului, în cuvântul de deschidere, A. Rădulescu trăgea un disperat semnal de alarmă cu privire la totala nepăsare a celor în drept, față de stadiul avansat de degradare din ultima vreme a monumentelor arheologice dobrogene. A militat și s-a străduit ani de-a rândul pentru continuarea lucrărilor de preservare a complexului rupestru de la Basarabi, fără a se bucura însă de rezultatele finale ale eforturilor sale.

În ciuda multor dificultăți de ordin financiar, A. Rădulescu, în calitate de redactor responsabil, a reușit să mențină ritmul apariției anuale a revistei Pontica, ajungându-se în prezent la cel de-al 32-lea volum. Este printre puținele publicații de specialitate din țară care și-a menținut apariția, ocupând astfel, prin valoarea deosebită a conținutului ei științific, un loc de frunte în rândul publicațiilor de specialitate din România, fiind apreciată în egală măsură și în străinătate.

A. Rădulescu s-a bucurat, datorită meritelor și profesiei sale, de o carieră demnă de toată lauda. La funcția sa de bază, pe care a îndrăgit-o în întreaga viață, aceea de director al Muzeului constănțean, se adaugă funcțiile de profesor de istorie

veche și arheologie al Facultății de Istorie a Universității "Ovidius", director al Centrului de Studii Ovidiene, președinte al Societății de Studii Clasice – Filiala Constanța, al Asociației Oamenilor de Știință, al Comisiei Naționale de Arheologie și al Comisiei Monumentelor Istorice și nu în ultimul rând, membru corespondent al Institutului german de Arheologie.

A. Rădulescu a lăsat în urma sa o operă științifică remarcabilă, constând dintr-o serie de lucrări cu caracter monografic și de sinteză și în cele peste o sută de studii, rapoarte de săpături, note de istorie, arheologie și epigrafie. Întreagă această operă se alătură celei a înaintașilor și colegilor săi de breaslă și se înscrie în rândul contribuțiilor ce se constituie în temelie a istoriei Dobrogei antice. Cu această activitate, alături de cea muzeistică, A. Rădulescu devine personalitate de frunte a vieții cultural-științifice dobrogene din perioada postbelică și unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai generației sale de istorici și arheologi din România.

Personalitatea științifică a lui A. Rădulescu a fost dublată și de aceea de om. Și-a tratat și respectat colegii și colaboratorii ca prieteni și tovarăși de breaslă. A avut colegi și prieteni în toate Instituțiile de profil din țară, bucurându-se de toată stima din partea acestora.

A. Rădulescu a fost un soț, tată și bunic desăvârșit. În ciuda numeroaselor sale preocupări, familia a continuat să ocupe permanent un loc de frunte în viața sa. Și-a iubit și adorat soția și a acordat întreaga sa afecțiune și grijă creșterii și educării fiicei și nepoatei sale.

Prezența mea pe tărâmul arheologic dobrogean, timp de circa cinci decenii, participant la săpăturile de la Histria, Sinoe, Tariverde și mai ales ca responsabil al șantierului Callatis, a determinat stabilirea și menținerea unor strânse și stăruitoare relații de colaborare și de prietenie cu A. Rădulescu. Chiar dacă în aceste relații s-au strecurat unele umbre trecătoare, țelul comun ne-a apropiat și unit întotdeauna și a condus în permanență la acel sentiment nobil de apreciere și respect reciproc. De aceea voi rămâne și în viitor un admirator sincer al operei lui A. Rădulescu.

Pentru tot ceea ce a realizat și a fost, A. Rădulescu va rămâne fără încetare în inimile și cugetele noastre. Îi vom păstra o vie și neștersă amintire, exemplul său de dăruire în muncă devenind ghid pentru toți cei ce îi vor prelua și continua opera.